

Avdelningen för krisberedskap och civilt försvar
Enheten för personalförsörjning och
samhällsplanering

Beslut om utökning av mark- och vattenområde som har betydelse för totalförsvarets civila del

Beslut

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) beslutar att det mark- och vattenområde som anges i den geografiska preciseringen på kartan i bilaga 1 utgör ett sådant område som anges i 3 kap. 9 § första stycket miljöbalken (1998:808). Området omfattar mark- och vattenområdet för kalk- och märelyfyndigheterna, brytningen av kalk- och märelysten, tillverkningen av cement samt hamnområdet.

Detta beslut ersätter beslut om område som har betydelse för totalförsvarets civila del som MSB fattade den 13 december 2022 i ärende MSB 2022-15563.

Ärendet

MSB beslutade, den 13 december 2022 i ärende MSB 2022-15563, att bergtäkterna Filehajdar och Västra Brottet, transportvägen mellan bergtäkterna samt dåvarande Cementas (numera Heidelbergs) anläggning i Slite på Gotland skulle utgöra ett mark- och vattenområde som har betydelse för totalförsvarets civila del, enligt 3 kap. 9 § första stycket miljöbalken.

MSB initierade därefter ett ärende om att mark- och vattenområdet för kalk- och märelyfyndigheterna, brytningen av kalk- och märelysten samt tillverkningen av cement i Slite på Gotland skulle anses utgöra ett område av riksintresse på grund av att det behövdes för totalförsvarets anläggningar, enligt 3 kap. 9 § andra stycket miljöbalken.

Ärendet var på remiss mellan 4 november och 16 december 2024. Remissen skickades till Boverket, Länsstyrelsen i Gotlands län, Försvarmakten, Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Post- och telestyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet, Sveriges geologiska undersökning, Tillväxtverket, Trafikverket och Region Gotland. Remissvar inkom från samtliga remissinstanser förutom Försvarmakten.

Skäl för beslutet

Av 3 kap. 9 § första stycket miljöbalken följer att mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen. Av paragrafens andra stycke framgår att områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningar. MSB har, enligt 2-2a §§ förordning (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden (hushållningsförordningen), ansvar att lämna uppgifter om sådana områden som avses i 3 kap. 9 § miljöbalken.

MSB är, enligt 2 § andra stycket hushållningsförordningen, skyldig att hålla bedömningen av de utpekade områdena aktuell. Om MSB identifierar att ett utpekat område behöver revideras ska uppdaterade uppgifter lämnas till Länsstyrelsen.

MSB har som ovan nämnts initierat ett ärende om att mark- och vattenområdet för kalk- och märelyfyndigheterna, brytningen av kalk- och märelysten samt tillverkningen av cement i Slite på Gotland ska pekats ut som ett område av riksintresse för totalförsvarets anläggningar enligt 3 kap. 9 § andra stycket miljöbalken. Av inkomna remissvar har bl.a. framkommit att Tillväxtverket utreder om delar av området ska pekats ut som ett område av riksintresse för industriell produktion.

Efter en sammantagen bedömning av samtliga omständigheter i ärendet samt inkomna remissvar, och med särskild hänsyn tagen till att Tillväxtverket utreder frågan om utpekande av delar av området som riksintresse för industriell produktion, gör MSB bedömningen att förutsättningar för att gå vidare med det initierade riksintresseärendet för närvarande inte föreligger.

MSB har tagit del av de analyser och rapporter¹ som togs fram i regeringsuppdraget *Uppdrag om fördjupad kartläggning och analys av efterfrågan på cement i olika sektorer, tillgången till kalksten, klinker och cement samt förutsättningarna för import (N2021/02658)*.

Tillgången till cement är avgörande för samhällets funktionalitet och därmed för svensk försörjningsberedskap. Cement är en nödvändig basråvara vid framställningen av betong som i sin tur är viktig för bland annat byggnation och reparation av infrastruktur såsom vägar, järnvägar, hamnar samt anläggningar för vatten och avlopp. Cement behövs också för byggnation och reparation av bland annat sjukhus, skolor, bostäder, skyddsrum och Försvarsmaktens anläggningar samt vind- och vattenkraft.

I Slite på Gotland bedrivs brytning av kalk- och märelysten samt tillverkning av cement. Tillverkningen av cement står för ungefär 75 procent av den cement som används i Sverige och omkring hälften av allt byggande i landet är i dag direkt beroende av verksamheten i Slite. Tillverkningen av cement utgör en så kallad Sevesoverksamhet på den högre kravnivån, på grund av de kemikalier som lagras och hanteras inom verksamheten.

Kalkstensbrytningen har anor sedan 1700-talet, men den mer storskaliga brytningen och tillverkningen av cement startade på platsen på 1920-talet. Brytningen av kalk- och märelysten sker i dag i bergtäkterna Filehajdar och Västra brottet.

Samhället är starkt beroende av en fungerande cementförsörjning som säkerställer både totalförsvarets och samhällets behov av cement. Mot bakgrund av bristen på alternativ till försörjning från andra inhemska anläggningar och begränsade importmöjligheter, både på kort och lång sikt, är brytningen av kalk- och märelysten samt tillverkningen av cement i

¹ Resultatet av regeringsuppdraget framgår av rapporten *Förutsättningar för alternativ cementförsörjning i Sverige* (PM 2022:07). Rapporten bygger bl.a. på följande utredningar inom uppdraget *Förutsättningar för en alternativ försörjning av cement i Sverige* (Tillväxtanalys), *Uppdrag att kartlägga befintlig test- och provningsverksamhet för cement och betong* (Vinnova), och *Analys av möjlighet till import av kalksten, klinker och cement* (Ramboll).

Slite på Gotland en grundförutsättning för en fungerande nationell cementförsörjning. Vidare har brytningen av kalk- och mörgelsten samt tillverkningen av cement i Slite på Gotland en avgörande betydelse för cementförsörjningen i hela Sverige, i såväl fredstid som under höjd beredskap och ytterst krig.

En fungerande cementförsörjning, genom fortsatt brytning av kalk- och mörgelsten samt tillverkning av cement i Slite på Gotland, är därmed av stor nationell vikt för att upprätthålla vitala funktioner inom totalförsvaret såsom byggande, anläggande och reparation av en mängd samhällsviktiga verksamheter. Därav är det angeläget att långsiktigt säkerställa kalk- och mörgelfyndigheterna, möjliggöra en fortsatt brytning av kalk- och mörgelsten samt tillverkning av cement i Slite på Gotland. Detta för att långsiktigt säkerställa en robust cementförsörjning för Sverige, som tillgodoser både samhällets och totalförsvarets behov.

MSB har tagit del av Sveriges geologiska undersöknings utökade riksintresseanspråk för Filehajdar och underlag om hamnområdets betydelse för verksamheten. Mot denna bakgrund anser MSB att beslutet om att bergtäkterna Filehajdar och Västra Brottet, transportvägen mellan bergtäkterna samt dåvarande Cementas (numera Heidelbergs) anläggning i Slite på Gotland utgör ett mark- och vattenområde som har betydelse för totalförsvarets civila del, ska uppdateras. Att området utökas beror på att Sveriges geologiska undersökning, utifrån ny information, har utökat riksintresseanspråket för Filehajdar och att hamnområdet, med fartygstransporter till och från verksamheten, är avgörande för anläggningen.

Åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen

Området ska, enligt 3 kap. 9 § första stycket miljöbalken, så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen. Nedan följer exempel på åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen. MSB kan dock inte på förhand i detalj ange samtliga åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen, utan risken ska bedömas i varje enskilt fall utifrån de lokala förutsättningarna.

Åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen är primärt sådana som begränsar eller omöjliggör fortsatt brytning av kalk- och mörgelsten samt tillverkning av cement inom den geografiska preciseringen. Detta gäller både befintlig verksamhet och en framtida utökning av den. Det kan exempelvis handla om ny störningskänslig bebyggelse såsom bostäder, vård- och skollokalerna, nya skyddade områden enligt 7 kap. miljöbalken samt förändringar i transportinfrastrukturen till området. Detta både inom och i närheten av området som har betydelse för totalförsvarets civila del.

Befintlig och framtida verksamhet inom området kan påverka och påverkas av åtgärder även utanför den geografiska preciseringen, utifrån att brytning av kalk- och mörgelsten samt tillverkning av cement medför omgivningspåverkan. Den omgivningspåverkan som i dagsläget är känd för verksamheten är buller, vibrationer, luftstöt vågor, stenkast, damning, farligt gods och Sevesoverksamhet.

Beslut

4(4)

Datum
2025-01-20

Ärendenr
MSB 2024-14645

Övrigt

MSB lämnar härmed uppgifter om området till Länsstyrelsen i Gotlands län. Uppgifterna omfattar detta beslut samt en geografisk precisering på karta.

Beslutet ska bland annat tjäna som planeringsunderlag för den kommunala fysiska planeringen enligt plan- och bygglagen samt för länsstyrelsens och övriga myndigheters handläggning av ärenden där mark- och vattenområden som har betydelse enligt 3 kap. miljöbalken ska tillämpas och avvägas gentemot andra intressen.

I detta ärende har generaldirektör Mikael Frisell beslutat. Annika Elmgart har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Anna-Karin Hamrén deltagit.

Mikael Frisell

Annika Elmgart

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

Område som har betydelse för totalförsvarets civila del enligt 3 kap. 9 § första stycket miljöbalken

